

Δίψα για εξουσία και η οικονομική εκμετάλλευση των εκκλησιαστικών (Α΄ μέρος)

«Κανένα λοιπόν δεν έχω φοβηθεί τόσο, όσο τους επισκόπους, εκτός από λίγους».

(Ιωάννης «Χρυσόστομος»)

Πρόλογος

Ο όγκος πληροφοριών για το παρόν θέμα είναι κάτι παραπάνω από μεγάλος. Διότι ο Χριστιανισμός επικρατεί εδώ και αιώνες. Πρόθεσή μου δεν είναι να ισοπεδώσω τα πάντα, αλλά ούτε να ισχυριστώ ότι πρόκειται για ελάχιστες περιπτώσεις. Δεν είναι. Πολλοί ήσαν εκείνοι που εκμεταλλεύτηκαν (και εκμεταλλεύονται) την εξουσία, είτε είναι πολιτική είτε θρησκευτική.

Ο τεράστιος όγκος υλικού που υπάρχει, δεν μπορεί να κατατεθεί σε ένα άρθρο. Για αυτόν τον λόγο θα γραφούν δύο άρθρα, χωρίς να έχουμε την ψευδαίσθηση ότι το θέμα θα καλυφθεί πλήρως. Απλά, θα πάρουμε μια ιδέα.

Σε αυτό το πρώτο, θα μας απασχολήσει το θέμα από εκκλησιαστικής πλευράς. Για αυτό και η κύρια πηγή μας θα είναι τα εκκλησιαστικά κείμενα. Στο δεύτερο, θα δούμε πως απέκτησαν περιουσία η Εκκλησία και τα μοναστήρια επί Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, και πως την διατήρησαν στα χρόνια της Τουρκοκρατίας .

Κύριο θέμα

Η δίψα για εξουσία και η φιλαρχία, διαφαίνονται ήδη στα κείμενα της Καινής Διαθήκης. Σύμφωνα με τα ευαγγέλια, οι δύο αδελφοί, ο Ιωάννης και ο Ιάκωβος, έβαλαν ως μέσο την μάνα τους για να ζητήσει μία χάρη από τον Ιησού. Τον πλησίασαν και οι τρεις τους, με την μάνα να πηγαίνει γονυπετούσα και να του ζητά την χάρη να καθίσουν οι δύο γιοι της, ο ένας δεξιά κι ο άλλος αριστερά, όταν θα έρχονταν η βασιλεία του. Ο Ιησούς, όμως, δεν τους έκανε την χάρη, με την δικαιολογία ότι «ουκ εστίν εμόν δούναι, αλλ' οίς ετοιμάσται υπό του Πατρός

μου». Αποτέλεσμα ήταν να αγανακτήσουν οι άλλοι δέκα με τους δύο αδελφούς (Κατά Ματθαίον, 20: 20-24). Αυτό το σκηνικό αποτελεί μια μικρογραφία για το τι θα επακολουθούσε κατά τους επόμενους αιώνες.

Οι πρώτοι χριστιανοί στην Ιερουσαλήμ, ζούσαν σε κατάσταση κοινοκτημοσύνης. Πωλούσαν τα χωράφια και τα σπίτια τους και τα ποσά τα έδιναν στους αποστόλους για να τα διαχειριστούν, κατά τις υπάρχουσες ανάγκες (Πράξεις Αποστόλων, 4: 32-37). Εκ πρώτης όψεως, φαίνεται ότι αυτή η πράξη έγινε οικειοθελώς. Όμως, διαβάζοντας κανείς το κεφάλαιο 5, φαίνεται κάτι διαφορετικό.

Παρουσιάζεται ένα χριστιανικό ζευγάρι, ο Ανανίας και η Σαπφείρα, που πωλούν και αυτοί τον αγρό τους και δίνουν **ένα μέρος** από τα χρήματα που εισέπραξαν. Αυτό θεωρήθηκε ως «ψέμα κατά του Θεού». Ο συγγραφέας του βιβλίου, εξηγεί ότι το ψέμα ήταν, στο ότι απέκρυψαν από τον Πέτρο το πραγματικό ποσό που πήραν από την πώληση. Προφανώς, ήθελαν να κρατήσουν το υπόλοιπο. Ο Πέτρος όμως τα ήθελε όλα. Το ότι είπαν ψέματα, ενώ δεν υπήρχε κάποιος προφανής λόγος, δείχνει έμμεσα ότι μάλλον η εντολή των αποστόλων ήταν να πουλήσουν **υποχρεωτικά** οι έχοντες, και να αποδώσουν τα πάντα σε αυτούς. Και επειδή δεν το ήθελαν, αλλά φοβόντουσαν κιόλας, συμφώνησαν να πουν ψέματα. Επήλθε «κρίσις Θεού» και πέθαναν και οι δύο. Και «εγένετο **φόβος μέγας** εφ' όλην την εκκλησίαν και επί πάντας τους ακούοντας ταύτα» (Πράξεις, 5: 1-11). Έχοντας κανείς διαβάσει πρώτα τα ευαγγέλια, όταν φτάνει στο κομμάτι αυτό, απορεί. Απορεί με την σκληρότητα αλλά και με το βεβιασμένο της υπόθεσης. Πουθενά δεν δίδεται το αίτιο για το οποίο είπε ψέματα ο Ανανίας και η Σαπφείρα. Αλλά ακόμα κι έτσι, δεν θα έπρεπε να θεραπευθούν αυτοί οι δύο άνθρωποι, παρά να εξοντωθούν;

Πού είναι το πνεύμα της συγχώρεσης; Πού η ευκαιρία να κατανοηθεί το λάθος και να επανορθώσουν; Γιατί η καταδίκη εξ αιτίας των χρημάτων να προκρίνεται έναντι των «υψηλών ηθικών αξιών», που υποτίθεται ότι μαθήτευσαν κοντά στον Ιησού; Πού η μακροθυμία του Θεού; Ο Πέτρος δεν ήταν που αρνήθηκε τον Ιησού; Ο Ιησούς δεν τον συγχώρεσε, κατά τα ευαγγέλια; Ο Πέτρος δεν πήρε τίποτα από όλα αυτά; Αλλά μπροστά στο οικονομικό συμφέρον, αυτά πάνε «περίπατο». Περιττό να αναφερθεί, ότι ο θάνατος των δύο αυτών ανθρώπων που αποδόθηκε...στον Θεό, έχει αλλού τα αίτιά του. Διότι εδώ ο Θεός θανατώνει υποτίθεται τους δύο αυτούς «κακούς» ανθρώπους, αλλά αφήνει έναν Ηρώδη να φονεύει τα νήπια.

Βλέπουμε καθαρά από αυτό το απόσπασμα, ότι το ζευγάρι αυτό χρησίμευσε πολύ

στους αποστόλους. Το παράδειγμά τους έγινε προς αποφυγή παρόμοιων περιπτώσεων. Με εργαλεία την «θεία» αυθεντία που ποτέ δεν σφάλλει (ο Πέτρος) και τον φόβο της «θείας δίκης», γίνεται η προσπάθεια της διαχειρίσεως των προσήλυτων.

Αργότερα, θα δημιουργηθεί παροξυσμός μεταξύ Παύλου και Βαρνάβα, όχι για οικονομικούς λόγους αυτή τη φορά. Ο δεύτερος, ήθελε να πάρει σε μία περιοδεία και τον Μάρκο, που ήταν ανιψιός του. Επειδή όμως κάποια προηγούμενη φορά τους είχε αφήσει στην μέση και είχε φύγει, ο Παύλος δεν τον ήθελε. «*Εγένετο ουν παροξυσμός, ώστε αποχωρισθήναι αυτούς απ' αλλήλων*» (Πράξεις, 15: 35-41). Έκτοτε, ποτέ δεν θα δούμε αυτούς τους δύο «αποστόλους» να είναι μαζί.

Το εξουσιαστικό πνεύμα φαίνεται και στην «Προς Κορινθίους» επιστολή την «πρώτη», καθώς είχαν δημιουργηθεί φατρίες μέσα στην κοινότητα. Γράφει ο Παύλος· «*Εδηλώθη γαρ μοι περί υμών, υπό των Χλόης ότι έριδες εν υμίν εισί· λέγω δε τούτο ότι έκαστος υμών λέγει· εγώ μεν ειμί του Παύλου, εγώ δε Απολλώ, εγώ δε Κηφά*» (κεφ. 1: 11-12). Άλλος του Παύλου, άλλος του Απολλώ, άλλος του Κηφά, δηλαδή του Πέτρου.

Παρότι ο Παύλος φαίνεται να μην συμφωνεί και να συστήνει τον Χριστό, εντούτοις διεκδικεί την πνευματική πατρότητα της κοινότητας στην Κόρινθο, και θέτει τον εαυτό του πιο πάνω από τους τοπικούς διδασκάλους τους. Ο Παύλος ήταν ικανός στο να πετυχαίνει αυτό που θέλει, βάση της πολιτικής του. Προβάλλοντας τον «Χριστό», εξυπηρετούσε τα δικά του σχέδια.

«*Εάν γαρ μυρίους παιδαγωγούς έχητε εν Χριστώ, αλλ' ου πολλούς πατέρας· εν γαρ Χριστώ Ιησού δια του ευαγγελίου εγώ υμάς εγέννησα. Παρακαλώ ουν υμάς, μιμηταί μου γίνεσθε*» (Α΄ Προς Κορινθίους, 4: 15-16).

Στην ίδια επιστολή, ο Παύλος θέλοντας να συστήσει τον εαυτό του και να μπει βαθύτερα στις συνειδήσεις των πιστών, παρουσιάζει τον εαυτό του διαφορετικό από τους υπόλοιπους. Αν και μπορεί, παρ' όλα αυτά δεν μετέχει της εξουσίας να τρέφεται από τους πιστούς. Από τα γραφόμενά του, προκύπτει ότι οι «εργάτες του ευαγγελίου», πρέπει να ζουν από αυτό! Γράφει τα εξής:

«*ει ημείς υμίν τα πνευματικά εσπείραμεν μέγα ει ημείς υμών τα σαρκικά θερίσομεν; **Ει άλλοι της εξουσίας υμών μετέχουσιν** ου μάλλον ημείς; Αλλ ουκ εχρησάμεθα τη εξουσία ταύτη αλλά πάντα στέγομεν ινα μη εγκοπήν τινά δώμεν τω ευαγγελίω του Χριστού· ουκ οίδατε ότι **οι τα ιερά εργαζόμενοι εκ του ιερού***

εσθίουσιν· οι τω θυσιαστηρίω προσεδρεύοντες τω θυσιαστηρίω συμμερίζονται; Ούτως και **ο Κύριος διέταξεν τοις το ευαγγέλιον καταγγέλλουσιν εκ του ευαγγελίου ζην**» (Α΄ Προς Κορινθίους, 9: 11-14).

Στην «Προς Φιλιπησίους» επιστολή του, κατηγορεί τους διδασκάλους γενικά, ότι ενδιαφέρονται για τα δικά τους οφέλη, και όχι για τα περί του Χριστού και των κοινοτήτων. Σαφέστατη μαρτυρία για την κατάσταση που επικρατούσε.

«**Ελπίζω εν Κυρίω Ιησού Τιμόθεον ταχέως πέμψαι υμίν, ίνα καγώ ευψυχώ γνους τα περί υμών. Ουδένα γαρ έχω ισόψυχον, όστις γνησίως τα περί υμών μεριμνήσει· οι πάντες γαρ τα εαυτών ζητούσι, ου τα του Χριστού Ιησού**» (κεφ. 2: 19-21).

Ο πλαστογράφος της μεταγενέστερης πρώτης επιστολής του «Πέτρου», αναγκάζεται να στείλει ορισμένες οδηγίες προς τους «πρεσβυτέρους», παρακαλώντας τους να μην ποιμαίνουν το ποίμνιο αναγκαστικά αλλά με την θέλησή τους. Ούτε με **αισχροκέρδεια**, αλλά με προθυμία. Χωρίς να **κατακυριεύουν** την εκκλησία. (Α΄ Επιστολή Πέτρου, 5: 1-3). Η επιστολή αυτή απευθύνεται στις κοινότητες του Πόντου, Γαλατίας, Καππαδοκίας, Ασίας και Βιθυνίας, όπως αναφέρεται στην αρχή της επιστολής. Αυτό σημαίνει ότι η κατάσταση αισχροκέρδειας και κατάχρησης εξουσίας είχε πλέον παγιωθεί. Για αυτό και βάζει το όνομα του «Πέτρου», για να έχουν κύρος οι οδηγίες.

Στην επιστολή του «Ιωάννου» την δεύτερη, εξίσου πλαστή, ο συντάκτης αναφέρεται σε κάποιον Διοτρεφή που προφανώς είχε ηγετική θέση σε κάποια κοινότητα. Διότι δεν δέχονταν άλλους «αδελφούς» που έρχονταν από αλλού, και έβγαζε από την εκκλησία όσους είχαν την πρόθεση να τους φιλοξενήσουν. Ο συντάκτης της επιστολής τον αποκαλεί **«φιλοπρωτεύων»**, που είναι και η αιτία του κακού (Β΄ Επιστολή Ιωάννου, στ. 9-10).

Ακόμα, αναφέρονται αρκετοί που μπήκαν στην εκκλησία προκειμένου να επιβάλλουν δικά τους πράγματα και δικές τους συνήθειες.

Έτσι, ο Παύλος αναφέρεται σε κάποιους που έφερναν **«άλλο ευαγγέλιο»**, **«άλλο πνεύμα»**, **«άλλον Ιησού»**, τους οποίους οι πιστοί της Κορίνθου, δέχονταν. Ο Παύλος, τους αποκαλεί **«εργάτες πονηρούς»**, **«ψευδαποστόλους»**, **«διάκονοι του διαβόλου»**, που **«καταδουλώνουν»** και **«κατατρώνουν»**. Οι συγκεκριμένοι που αναφέρονται εδώ από τον Παύλο, είναι **«Εβραίοι, Ισραηλίτες, απόγονοι του Αβραάμ, διάκονοι του Χριστού»** -στοιχείο που δείχνει ότι δεν αναφέρεται σε

ανθρώπους αλλόπιστους (Β΄ Προς Κορινθίους, 11: 4-23).

Ο συντάκτης της «Β΄ Πέτρου» επιστολής, αναφέρεται σε «ψευδοπροφήτες» και σε «ψευδοδιδασκάλους» που εισάγουν «αιρέσεις απωλείας», που **«εμπορεύονται τους πιστούς με πλαστούς λόγους»**. Αν και ο συντάκτης φαινομενικά αναφέρεται στο μέλλον, είναι έκδηλο από την ίδια την επιστολή, ότι όταν τα γράφει, τα γράφει επειδή τα βλέπει ήδη να συμβαίνουν. (Β΄ Επιστολή Πέτρου, 2: 1-22).

Παρόμοια πράγματα αναφέρονται και στην πλαστή επιστολή του Ιούδα του αδελφόθεου.

Παιχνίδια εξουσίας φαίνονται και στο βιβλίο της «Αποκάλυψης», που φυσικά δεν είναι του Ιωάννη. Επί παραδείγματι, ο «άγγελος» της εκκλησίας στην Έφεσο δοκίμασε **«τους λέγοντας εαυτούς αποστόλους είναι , και ουκ εισί, και εύρες αυτούς ψευδείς»** (Αποκάλυψη, 2: 2). Αυτοί οι σφετεριστές ισχυρίζονταν ότι ήσαν απεσταλμένοι του Θεού.

Στην εκκλησία της Περγάμου, υπήρχαν μέσα στην εκκλησία άνθρωποι που δίδασκαν αυτά που έλεγαν οι Νικολαΐτες (Αποκάλυψη, 2: 14-15) και στην εκκλησία των Θυατείρων, η γυναίκα του υπεύθυνου έκανε την «προφήτισσα» και δίδασκε την πορνεία και τα **«βαθειά του Σατανά»** (Αποκάλυψη, 2: 20-24).

Η επιστολή του Κλήμη Ρώμης προς τους Κορινθίους, γράφεται το 96, εξαιτίας ερίδων. Ο καθηγητής Χ. Κρικώνης, αναφέρει ότι, **«Αιτία συγγραφής και αποστολής της επιστολής ήταν η αναταραχή που προκάλεσαν στους κόλπους της Εκκλησίας της Κορίνθου μερικοί φιλόνικοι και ζηλωταί, με πρωτοστάτες ολίγα πρόσωπα προπετή και αυθάδη»** (Αποστολικοί Πατέρες, τ. Α΄, σ. 36).

Ο Κλήμης γράφει σε αυτήν την επιστολή: **«Και οι Απόστολοι μας εγνώριζαν δια του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού ότι η φιλονικία θα γίνει για το αξίωμα της επισκοπής»** (κεφ. XLIV: 1, ο. π. σ. 87).

Η εξουσία στους «πρώτους» εκκλησιαστικούς έχει άμεση σχέση με την αυθεντία, την «αποστολή» τους από τον Κύριο, την οποία εκδηλώνουν με κάποια «θεόπνευστη» διδασκαλία. Πολλοί την επικαλούνταν με σκοπό κυρίως την οικονομική εκμετάλλευση. Έτσι φαίνεται και από ένα πρωτοχριστιανικό κείμενο που χρονολογείται μεταξύ 100- 110, την «Διδαχή των Αποστόλων». Εκεί αναφέρεται: **«Κάθε απόστολος που προσέρχεται προς εσάς να τον δεχτείτε ωσάν να είναι ο ίδιος ο Κύριος. Και δεν θα μείνει παρά μία ημέρα· και αν είναι ανάγκη,**

θα μείνει και την άλλη· **αν όμως μείνει τρεις ημέρες, είναι ψευδοπροφήτης**. Αναχωρώντας σε άλλο τόπο ο απόστολος δε θα παίρνει μαζί του τίποτε άλλο, παρά μόνο άρτο μέχρι να εξασφαλίσει διαμονή· **εάν όμως ζητήσει χρήματα, είναι ψευδοπροφήτης**» (xi 4-6).

Ωστόσο, οι πιστοί οφείλουν τα πρωτογεννήματα να τα δίνουν στους «αληθινούς» προφήτες-αρχιερείς. «Κάθε λοιπόν πρωτογέννημα, ήτοι **το πρώτο και εκλεκτότερο μέρος των γεννημάτων** από το πατητήρι των σταφυλιών και από το αλώνι και από τα βόδια και τα πρόβατα αφού λάβεις **να προσφέρεις στους προφήτες, διότι αυτοί είναι οι αρχιερείς σας**» (xiii 3).

«Αν ανοίξεις δοχείο οίνου ή ελαίου, δώσε **το πρώτο και εκλεκτότερο στους προφήτες**» (xiii 6).

Αρχές του δεύτερου αιώνα, αρχίζει κάπως να ομογενοποιούνται οι πρωτοορθόδοξες κοινότητες μέσα στον πολυμορφικό χριστιανισμό, και να αποχτούν αυστηρότερη δομή. Με τον **Ιγνάτιο Αντιοχείας** ανεβαίνει η θέση του επισκόπου και κατά συνέπεια, η επιρροή του στο ποίμνιο.

Ας δούμε μερικά ενδεικτικά χωρία από τις επιστολές του.

Προς Εφεσίους:

«ώστε οργανωμένοι σε μία υποταγή και **πειθαρχώντας στον επίσκοπο και το πρεσβυτέριο**, να είστε αγιασμένοι σε όλα» (ii 2)

«**Πρέπει να συμπορεύεσθε με την γνώμη του επισκόπου**» (iv 1).

Προς Μαγνησιείς:

«Είναι πρόπον, λοιπόν, όχι μόνο να ονομάζεσθε Χριστιανοί, αλλά και να είσαστε· όπως και μερικοί τον ονομάζουν βέβαια επίσκοπο, αλλά κάνουν τα πάντα χωρίς την άδειά του. Αυτοί όμως δεν μου φαίνονται να είναι ευσυνείδητοι, ακριβώς διότι δεν συναθροίζονται σύμφωνα με την εντολή» (iv 1).

«να προϊστάται δηλαδή **ο επίσκοπος συμβολίζοντας τον θεό** και οι πρεσβύτεροι συμβολίζοντας τους αποστόλους» (vi 1).

Προς Τραλλιανούς:

«Όλοι να σέβονται τους διακόνους, σαν τον Ιησού Χριστό, όπως και τον επίσκοπο, που είναι σύμβολο του Πατέρα, και τους πρεσβυτέρους, σαν το συνέδριο του Θεού και σύνδεσμο των αποστόλων. **Χωρίς αυτούς Εκκλησία δεν υπάρχει**» (iii 1).

Προς Σμυρναίους:

«Κανένας να μην κάνει τίποτε χωρίς τον επίσκοπο από αυτά που ανήκουν στην εκκλησία. Έγκυρη να θεωρείται η Ευχαριστία εκείνη που τελείται από τον επίσκοπο, ή από εκείνον στον οποίο θα δώσει την άδεια αυτός. Όπου εμφανίζεται ο επίσκοπος, εκεί να βρίσκεται το πλήθος, όπως ακριβώς όπου βρίσκεται ο Ιησούς Χριστός, εκεί βρίσκεται η Καθολική Εκκλησία. Δεν επιτρέπεται **χωρίς την άδεια του επισκόπου ούτε να βαπτίζετε, ούτε να τελείτε την θεία Ευχαριστία, αλλά **αυτό που εκείνος θα θεωρήσει γνήσιο, αυτό είναι αρεστό και στον Θεό**» (viii 1-2).**

Στο βιβλίο «Ποιμένας του Ερμά», αναφέρει για μερίδα διακόνων «που διακόνησαν κακώς και **ληηλάτησαν τη ζωή των χηρών και ορφανών, και περιποιήθηκαν τους εαυτούς τους από τη διακονία που ανέλαβαν να υπηρετήσουν**» (Παραβολή 9η , xxvi 2).

Τα ίδια θα εξακολουθήσουν και κατά τους επόμενους αιώνες. Ειδικά, όταν θα δημιουργηθούν νέα εκκλησιαστικά αξιώματα.

Πάνω σε αυτό, γράφει ο αρχιμανδρίτης και καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, Βασίλειος Στεφανίδης:

*Μετά των επαρχιακών συνόδων διεμορφώθη και το μητροπολιτικόν αξίωμα. Διότι αι επαρχιακαί σύνοδοι συνήρχοντο εις την πρωτεύουσαν της επαρχίας, η οποία ήτο η μεγαλυτέρα και σπουδαιοτέρα πόλις όλων των άλλων, πρόεδρος των επαρχιακών συνόδων ήτο ο επίσκοπος της πρωτευούσης της επαρχίας, εις αυτόν δε ανετίθετο η εκτέλεσις των αποφάσεων των επαρχιακών συνόδων, επομένως επίβλεψις επί των άλλων επισκόπων της επαρχίας. **Ούτως ο επίσκοπος της πρωτευούσης απέκτησεν υπεροχήν απέναντι των επισκόπων της επαρχίας.** Εις την περαιτέρω διαμόρφωσιν και ενίσχυσιν της υπεροχής των επισκόπων των πρωτευουσών των επαρχιών, αντέδρασαν οι άλλοι επίσκοποι των επαρχιών. Ο Ευσέβιος αναφέρει, ότι **η φιλαρχία προुकάλει μεταξύ των επισκόπων φθόνον, έχθραν, μίσος, έριδας και απειλάς.** Όπως άλλοτε προέκυψαν έριδες **μεταξύ πρεσβυτέρων και επισκόπων,** έπειτα **μεταξύ χωροεπισκόπων και επισκόπων,** ούτω τώρα προέκυψαν έριδες **μεταξύ των επισκόπων και των μητροπολιτών.***

Ας δούμε και μερικά που αναφέρονται από τους «άγιους» Πατέρες. Αυτά σχετίζονται με δογματικές θέσεις. Είμαστε στον 4ο αιώνα πλέον, όπου τα δόγματα αποκρυσταλλώνονται, αλλά δεν είναι όλοι σύμφωνοι. Πολλά τα «μπαϊράκια» και οι θέσεις που κινδυνεύουν να χαθούν... πάντα για την «πίστη» βεβαίως.

Βασίλειος ο «Μέγας»

Ο Βασίλειος και ο Γρηγόριος Νύσσης ήσαν αδέρφια. Ο θείος τους, Γρηγόριος και αυτός, ήταν επίσκοπος σε κάποια πόλη της Καππαδοκίας. Επήλθε όμως διάσταση μεταξύ του Βασιλείου και του θείου του. Εκείνη την εποχή υπήρχαν πολλοί οπαδοί του Αρείου εντός της Εκκλησίας. Ο Βασίλειος, ως μητροπολίτης, είχε την εκκλησιαστική ευθύνη. Προσπάθησε να συντονίσει τους Ορθόδοξους επισκόπους ώστε να δρουν ενωμένοι. Το αποτέλεσμα είναι να δυσαρεστηθούν οι επίσκοποι της περιοχής και να θεωρήσουν ότι ο Βασίλειος παύει την αυτοτέλειά τους. Ένας από αυτούς ήταν και ο θείος του. Ο “άγιος” Γρηγόριος Νύσσης **πλαστογράφησε** μια σειρά επιστολών δήθεν του θείου τους, προκειμένου να τους φέρει σε συμφιλίωση.

Όταν ανακάλυψε την πλαστογραφία ο Βασίλειος, γράφει στον αδελφό του τον Γρηγόριο Νύσσης:

***Επλαστογράφησες** μίαν επιστολήν και μου την έφερες σαν να προήρχετο από τον αιδεσιμώτατον επίσκοπον και κοινόν θείον μας, και ούτω **μ’ εξηπάτησες** δια λόγους που δεν καταλαβαίνω. Όταν μου την έφερες, την εδέχθην σαν να προήρχετο από τον επίσκοπον. Διατί να μη έκαμα έτσι; Την απέδειξα γεμάτος χαράν εις πολλούς φίλους, ηυχαρίστησα τον Θεόν. Αλλ’ εφανερώθη η πλαστότης της όταν ο ίδιος ο επίσκοπος την ηρνήθη. Ενετράπην δι’ αυτήν, ηυχήθην ν’ ανοίξει η γη να με καταπιεί, αφού επληρώθημεν από το όνειδος **της ραδιουργίας και του ψεύδους και της απάτης**. Έπειτα μου παρέδωσαν δευτέραν επιστολήν, αποσταλείσα τάχα εις εμέ από τον ίδιον τον επίσκοπον δια του υπηρέτου σου Αστερίου. Αλλ’ ούτε εκείνην έστειλε πράγματι ο επίσκοπος, όπως μας διαβεβαίωσεν ο αιδεσιμώτατος αδελφός Άνθιμος. Τρίτην πάλιν επιστολήν ήλθε και μας έφερεν ο Αδαμάντιος.*

(Επιστολή 58, σ. 89, ΕΠΕ 1)

Σε άλλη επιστολή, γράφει:

Ως προς το άλλο δε ζήτημα, δια ν’ αποδείξωμεν ότι **ο έλεγχος των Εκκλησιών**

έχει παραδοθεί εις τους αντιπάλους όχι εξ αιτίας ιδικής μας ραθυμίας, θέλομεν να γνωρίζει η θεοσέβειά σου, ότι οι δήθεν κοινωνούντες με ημάς επίσκοποι, ή από οκνηρίαν ή από υποψία και **έλλειψιν ειλικρινείας** απέναντι ημών ή από την εναντίωσιν που προβάλλεται παρά του διαβόλου κατά των αγαθών πράξεων, δεν είναι πρόθυμοι να μας βοηθήσουν.

(Επιστολή 141, σ. 279, ΕΠΕ 1)

Όταν προσεύχεσαι, παρακαλούμεν να ζητείς από τον Κύριον πρώτον και μέγιστον να λυτρώσει ημάς από τους παραλόγους και πονηρούς ανθρώπους, οι οποίοι τόσον εκυριάρχησαν επί των πληθυσμών, ώστε τώρα πλέον να εξεικονόζωμεν ακριβώς ιουδαϊκήν άλωσιν. **Διότι όσον ασθενέστεραι καθίστανται αι Εκκλησίαι, τόσον περισσότερον ακμάζουν αι φιλαρχίαι** των ανθρώπων. Και το αξίωμα της επισκοπής προσφέρεται τώρα εις ανθρώπους ταλαίπωρους, εις δούλους. [...] Αυτοί οι άνθρωποι τώρα **εξεθρόνισαν** τον αδελφόν μου από την Νύσσαν και αντί αυτού ετοποθέτησαν άνδρα, μάλλον δε ανδράποδον που αξίζει ολίγους μόνον οβολούς και που είναι εφάμιλλος με τους εγκαταστήσαντας αυτόν **κατά την διαφθοράν της πίστεως**.

(Επιστολή 239, σ. 301 ΕΠΕ 1)

[...] να μη αφήσουν σχίσματα εις τας εκκλησίας, αλλά να συγκεντρώσουν με κάθε τρόπον εις ενιαίον σώμα όλους τους ομόφρονας, ούτως ώστε **ο ορθόδοξος λαός να μη διασπάται εις πολλά κομμάτια ακολουθών τους προισταμένους του εις την διάστασιν**.

(Επιστολή Μ. Βασιλείου, προς τον Αθανάσιο Αλεξανδρείας, 69, σ. 377 ΕΠΕ 1)

Γρηγόριος ο «θεολόγος»

Τώρα που σ' όλη σχεδόν την οικουμένη δεχτήκαμε τέτοια σωτηρία από το Θεό, έχομε ολότελα **αναξίους επισκόπους**. Θα αφήσω κραυγή όχι ψεύτικη αλλά όχι κι ευχάριστη... Είναι ντροπή να πω πως είναι, όμως θα μιλήσω. Ενώ έχομε ταχθεί να είμαστε δάσκαλοι του καλού, **είμαστε εργαστήρι όλων των κακών**.

(Γρηγόριος Θεολόγος, Έπη εις εαυτόν, Ποίημα ΙΒ, ΕΠΕ 10, σ. 192)

Αρπάζουν μια εξουσία ή μια απροσδόκητη κληρονομία και αμέσως αρχίζουν να αλαζονεύονται από ικανοποίηση. Αυτή είναι συμπεριφορά νόθων και παράνομων ιερέων, αναξίων για την αποστολή τους, οι οποίοι προηγουμένως δεν προσέφεραν τίποτε στην ιεροσύνη. **Χθεσινοί ιερόσυλοι, ιερείς σήμερα...**

(Γρηγόριος Θεολόγος, Εις τον Μ. Αθανάσιο, ΕΠΕ 6, σ. 50)

Αυτά η μισητή αρρώστια, αυτά του Θεού οι υπηρέτες που έχουν μεταξύ τους **φιλονικίες βαριές...**

(Γρηγόριος Θεολόγος, Έπη, Ποίημα Ι, ΕΠΕ 10, σ. 59)

[...] όσοι σε θρόνους **άπρεπα καθόμαστε** ψηλούς του κόσμου πρωτολάτες, του καλού διδάχοι μ' ένθεη τροφή ψυχές όπου μας έλαχε να τρέφομε οι ίδιοι καταπεινασμένοι· των παθών γιατροί μα και νεκροί γεμάτοι από άφθονες ασθένειες...

(Γρηγόριος Θεολόγος, Έπη, Ποίημα ΙΑ, ΕΠΕ 10, σ. 63)

[...] **οι μέγιστοι ναοί της οικουμένης όλης** από χρόνια πολλά είχαν και **θησαύριζαν**, **κειμήλια κι έσοδα απ' τον κόσμο όλο**, ούτε ένα στα βιβλία λογαριασμό δε βρήκα των παλιών της Εκκλησίας πρωτοκαθédρων, ούτε σ' όσους απ' τους ταμίες είχαν τα χρήματα... Για όλα είναι **η απληστία** κακή, μα είναι χειρότερη **η απληστία στους πνευματικούς**

(Γρηγόριος Θεολόγος, Έπη, Ποίημα ΙΑ, ΕΠΕ 10, σ. 145)

Γιατί του λαού οι πρωτοστάτες κι οι διδάχοι, του Πνεύματος οι χορηγοί, που απ' τους ψηλούς τους θρόνους ξεκινά της σωτηρίας ο λόγος, που την ειρήνη πάντα σ' όλους διαλαλούνε με φωνές πλατιές στης σύναξης τη μέση, με **τόσο μίσος φρένιασαν ο ένας στον άλλο**, που ξεφωνίζοντας, **μαζεύοντας συμμάχους**, κατηγορώντας και κατηγορούμενοι, πηδώντας κι απ' τα πηδήματα έξω πέφτοντας, αρπάζοντας όποιον καθείς προφτάσει, από **μανία φιλαρχίας και μονοκρατορίας**, κομμάτιασαν πια ολόκληρη την οικουμένη... Μα αυτούς σα

χώρισαν δεν τους ενώνει τίποτα, όχι η ευσέβεια, μόνο **η μάχη για τους θρόνους.**

(ο. π σ. 149)

Να φυλάγεσαι από ένα, τους κακούς επισκόπους, χωρίς να φοβηθείς την αξία του θρόνου. Το ύψος είναι για όλους, δεν είναι για όλους η χάρη. Παραμέρισε την προβιά και κοίταξε το λύκο.

(Γρηγόριος Θεολόγος, Έπη, Ποίημα ΙΒ, ΕΠΕ 10, σ. 175)

Και σε μία έκρηξη ειλικρινείας: «**...έχομε πουλήσει το θείο...**» (Γρηγόριος Θεολόγος, Έπη, Ποίημα ΙΒ, ΕΠΕ 10, σ. 199).

Καθένας είναι διπλός, πρόβατο που περιβάλλει λύκο, και αγκίστρι που κρύβει πικρό για τα ψάρια φαγητό. **Τέτοιοι οι ηγήτορες·** ακολουθεί από κοντά ο λαός, **πρόθυμοι όλοι στην κακία** χωρίς να τους οδηγεί κανείς...

(Γρηγόριος Θεολόγος, Έπη, Ποίημα ΙΓ, ΕΠΕ 10, σ. 229)

Γιατί ήμουν γι' αυτούς βαρύς και γεμάτος θράσος, ανοίγοντας δρόμους απάτητους, κι ήμουν διαφθορέας των πατρογονικών συνηθειών και νόμων, αν νόμος είναι οι φαυλότητες του πλούτου, της έπαρσης, της τρυφής, **της φιλαρχίας που τώρα κυριαρχούν.**

(Γρηγόριος Θεολόγος, Έπη, Ποίημα ΞΗ, ΕΠΕ 10, σ. 385)

Ιωάννης ο «Χρυσόστομος»

Κανέναν λοιπόν δεν έχω φοβηθεί τόσο, όσο τους επισκόπους, εκτός από λίγους.

(Ιωάννης Χρυσόστομος, Προς Ολυμπιάδα, επιστολή 9, ΕΠΕ 37, σ. 442)

Γιατί εκείνος ο προβατόσχημος λύκος, έχει βέβαια σχήμα επισκόπου, αλλά είναι μοιχός· γιατί όπως η γυναίκα χαρακτηρίζεται μοιχαλίδα όταν, ενώ ζει ο άνδρας της, συνάπτει σχέσεις με άλλο άνδρα, έτσι και αυτός είναι μοιχός, όχι σαρκικός

αλλά πνευματικός, διότι, ενώ εγώ ζω, **μου άρπαξε το θρόνο της Εκκλησίας.**

(Επιστολή προς τον Επίσκοπο Κυριακό, ΕΠΕ τ. 38, σ. 243)

Για αυτό, αν και βρίσκομαι τόσο μακριά, και τον οφειλόμενο σου αποδίδω σεβασμό και σε μακαρίζω και σε θαυμάζω, γιατί, ενώ **οι περισσότεροι κατακρήμνισαν τους εαυτούς τους με τις παρανομίες που έκαναν στις Εκκλησίες,** εσύ ακολούθησες τον αντίθετο δρόμο από τους άλλους.

(Επιστολή στον επίσκοπο Μάρη, ΕΠΕ τ. 38, σ. 155)

Ισίδωρος ο Πηλουσιώτης

Ο Ισίδωρος ο Πηλουσιώτης γράφει στον επίσκοπο Ευσέβιο:

Πολλοί σε κατηγορούν, ότι επιτρέπεις να γίνονται χειροτονίες για τη λειτουργία των μυστηρίων με **χρήματα.**

(ΕΠΕ 1, σ. 51)

Χτίζεις τον ναό με άχρηστες πέτρες, που προήλθαν από τα παράνομα ή καλύτερα τα ασεβή σου έσοδα. Γιατί, σαν να πουλούσες την ιεροσύνη, **εισέπραξες χρήματα από χειροτονία και την έδωσες στον Ζώσιμο.**

(ΕΠΕ 1, σ. 133)

Στον «άγιο» Κύριλλο τον Αλεξανδρείας, τον δολοφόνο της Υπατίας, γράφει:

Πολλοί λοιπόν από αυτούς που συγκεντρώθηκαν στην Έφεσο σε κατηγορούν ότι **μάχεσαι για τις προσωπικές σου έχθρες,** και δεν επιδιώκεις με ορθόδοξο τρόπο αυτά που έχουν σχέση με τον Ιησού Χριστό. Είναι, λένε, ανηψιός του Θεόφιλου και ότι μιμείσαι τη συμπεριφορά εκείνου.

(ΕΠΕ 1 σ. 295)

Η αρχομανία των επισκόπων, τους εξωθούσε ακόμα και σε **ξυλοδαμούς** του ποιμνίου. Να τι προβλέπει ο δήθεν «αποστολικός» κανόνας 27:

Επίσκοπον, ή Πρεσβύτερον, ή Διάκονον, **τύπτοντα πιστούς** αμαρτάνοντας, ή απίστους αδικήσαντας, και **δια των τοιούτων φοβείν εθέλοντα**, καθαιρείσθαι προστάσσομεν. Ουδαμού γαρο Κύριος τούτο ημάς εδίδαξε. Τουναντίον δε, αυτός τυπτόμενος, ουκ αντέπυπτε· λαιδορούμενος, ουκ αντελοιδόρει, πάσχων δεν ηπέίλει.

(Πηδάλιο, σ. 35)

Η Εκκλησία προσπάθησε να περιορίσει την δια χρημάτων χειροτονία. Κάτι που, όπως φαίνεται από τις επιστολές του Ισίδωρου που είδαμε και παραπάνω (και είναι πολλές οι περιπτώσεις που καταγράφονται στις περίπου 2.000 διασωθείσες επιστολές του), δεν τηρήθηκε.

Ο δήθεν «Αποστολικός» κανόνας 29:

*Ει τις επίσκοπος **δια χρημάτων** της αξίας ταύτης εγκρατής γένοιτο, ή πρεσβύτερος, ή διάκονος, καθαιρείσθω, και αυτός και ο χειροτονήσα.*

(Πηδάλιο, σ. 38)

Υπήρχε και η «συνήθεια» να προσπαθεί ο επίσκοπος (ο «κατά τύπον Θεού», κατά τον Ιγνάτιο), να προσπαθεί να κερδίσει χρήματα από άλλες επισκοπές.

Ο δήθεν «Αποστολικός» κανόνας 14, αναφέρει:

Επίσκοπον μη εξείναι καταλείψαντα την εαυτού παροικίαν, ετέρα επιπηδάν, καν υπό πλειόνων αναγκάζεται, ει μη τις εύλογος αιτία ή ητούτο βιαζόμενη αυτόν ποιείν, ως πλέον τι κέρδος δυναμένου αυτού τοις εκείσε λόγω ευσεβείας συμβαλλέσθαι.

(Πηδάλιο, σ. 26)

Και ερμηνεύει ο Νικόδημος ο Αγιορείτης:

Η μεν επιπήδησις είναι όταν πλεονεκτικώς, και αυτοπροαιρέτως κινούμενος ο αρχιερέυς, αφήση την επαρχίαν του και αρπάση άλλην παραλόγως, ήτις και κατακρίνεται, και εις κανονιά υπόκειται επιτίμια.

Η ίδια κατάσταση θα εξακολουθήσει σε όλους τους μετέπειτα αιώνες, ως τις μέρες μας.

(Η συνέχεια στο β' μέρος)

Διομήδης

Πηγές

1. Αγία Γραφή, εκδόσεις «Ζωή», έκδοση 16η.
2. Χρήστος Κρικώνης, «Αποστολικοί Πατέρες», τ. Α', εκδόσεις University studio press (Επιστολή Κλήμη Ρώμης, Διδαχή Αποστόλων).
3. Για τα χωρία του Ιγνατίου και του «Ποιμένα του Ερμά», «Αποστολικοί Πατέρες» άπαντα, τ. 4, εκδόσεις «Βυζάντιο», έκδοση 1994.
4. Εκκλησιαστική Ιστορία Β. Στεφανίδη, εκδόσεις Παπαδημητρίου, έκδοση 6η.
5. Επιστολές Βασιλείου, εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», ΕΠΕ τ. 1,
6. Έπη εις εαυτόν, Γρηγόριος Νανζιαζηνός, εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς, ΕΠΕ τ. 10.
7. Γρηγόριος Νανζιαζηνός, εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς, ΕΠΕ τ. 6
8. Χρυσόστομος Ιωάννης, εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», ΕΠΕ τ. 38
9. Ισίδωρος Πηλουσιώτης, εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», ΕΠΕ 1
10. Πηδάλιο, εκδόσεις Παπαδημητρίου, έκδοση 4η, 1886.